

Іван Іваненко

Щоразу, коли ми наближаємося до часу Великого посту, Церква біблійними читанням і богослужбовими піснеспівами вводить нас у тематику спокуси і гріха та наголошує на важливості боротьби з ними. Коли ми замислюємося над цими темами, у нас можуть виникнути запитання: що таке спокуса?, звідки вона походить?, що потрібно робити, аби запобігти спокусам?, як встояти, щоб не згрішити? На всі ці питання нам допоможе дати відповідь Святе Писання, а саме уривок з Євангелія від Матея 4,1-11.

У цьому невеликому євангельському епізоді йдеться про те, як Ісус Христос був поведений Духом в пустиню, де диявол Його спокушав (пор. Мт 4,1). Одразу слід зауважити, що недоречним було б стверджувати, що, перемігши спокуси в пустині, Ісус вже більше з ними не зустрічався. Євангеліє згадує й про інші випадки, коли Ісус був спокушуваний. Наприклад, у Кесарії Філіповій (пор. Мт 16,22-23) чи у Гетсиманському саду (Лк 22,42-44), коли звучала намова відмовитись від страждань . Але саме уривок спокушення Ісуса у пустині є прикладом духовної боротьби супроти гріха і повної відмови від будь-якого компромісу з ним.

Аби боротися проти спокус, спочатку потрібно розібратися, що це таке і які у спокус бувають форми. Отже спокуса – це злий помисел, який зводить людину до гріха. Один з духовних Отців навчав, що «спокуса – те саме, що й болячка мору. Мор заражує й умертвлює тіло, а спокуса – душу людини» . Спокуса – це ще не гріх, це нагода і привід для гріха. Якщо людина одразу не відкине її, то спокуса почне реалізовуватися у гріх. На прикладі Ісуса Христа можемо помітити, що спокусник діє таким же способом, яким він спокушав і Адама в раю. Це пожадання тіла (тобто задоволення матеріальних потреб), сумнів, гордия, марнославство а також владолюбство і користолюбство.

Спочатку спокусник видає себе за добродія, який начебто піклується про людину, але під цим виглядом непомітно намагається схилити людину до догоджання своєму тілу: «звели, щоб це каміння стало хлібом» (Мт 4,2). Тим самим він спонукає людину

наситившись, відкласти усі випробування. У другому випадку диявол починає «натиск» на інші слабкі сторони людини – такі, як сумніви щодо Бога і жага до земної слави. Людина може помилково відчувати себе у безпеці після подолання першої спокуси і не помітити, як спокуса підступає вдруге, але вже з іншим підходом. Саме сумнівом, який переплетений з марнославством, хотів диявол спокусити Ісуса мовивши: «Коли ти Син Божий, кинься додолу...» (Мт 4,5). Тобто покажи, доведи свою силу – і Ти одразу ж станеш відомим серед народу. Утретє спокуса прокладає собі шлях через владолюбство і користолюбність. «Оце все дам тобі, як упадеш ниць і мені поклонись» (Мт 4,9). Тут диявол пропонує владу над усім світом, а разом із тим отримати дешевою ціною, без страждань і терпінь все те, чим спокушав Ісуса перед тим. Потрібно лише поклонитися.

Отже ми пояснили, що таке спокуси і звідки вони походять. Тепер слід звернути увагу на слова Ісуса, які Він говорить у відповідь спокусам. Христос Своїм прикладом закликає не підкорятися спокусам, а навіть більше – вести боротьбу проти них. Своєю відповіддю на першу спокусу: «Чоловік житиме не самим хлібом, а кожним словом, що виходить з уст Божих» (Мт 4,4) Христос показує людині, що в неї є важливіші потреби, аніж пожива для тіла, бо духовна пожива важливіша, ніж тілесна. Його відповіддю на другу спокусу є слова: «Написано також: не будеш спокушати Господа, Бога твого» (Мт 4,7). Ісус, на думку св. Івана Золотоустого, «вчить нас, що диявола потрібно перемагати не чудесами, а незлобністю і смиренням, і нічого не потрібно робити для марнославства, лише для того, щоб показати себе». Той, хто хворіє на духовну гордість і вважає себе обранцем Бога, наражає себе на спокуси. Третьою відповіддю Христа є: «Геть, сатано! Написано бо: Господу, Богу твоєму, поклонишся і йому єдиному будеш служити» (Мт 4,10). Таким чином Господь показує людині важливість Святого Письма у боротьбі зі спокусами, бо воно загородило уста ворогові.

Подолати гріх через угоду з ним неможливо, а тому християнин має бути безкомпромісним щодо зла. Розповідають, що до Евагрія Понтійського (IV ст) звернувся один чернець з проханням пояснити, як розпізнавати та боротись із хитрими спокусами диявола. Евагрій відповів ченцеві, що, наслідуючи приклад Христа, спокуснику потрібно протиставити «непохитну думку». Він наводив у приклад те, як на пустелі Ісус боровся з дияволом, – відповідав йому словами Святого Письма. Також він посилався на приклад царя Давида: коли демон нашіптував йому, той відповідав Псалмами. Слово Боже здатне звести нанівець нашіптування спокусника. Розуміючи, що неможливо відразу на кожну спокусливу думку знайти відповідний вислів зі Святого Письма, Евагрій взявся за формування такої збірки. Так з'явився твір «Заперечувач або вибірка з Божественних Писань супроти демонів-спокусників», який користувався великою популярністю серед християнських подвижників. У ньому містяться 492 біблійні вислови у відповідь на вісім пристрасних думок – переїдання (69), розпуста (65), грошолобство (58), смуток (76), гнів (64), нудьга (57), марнославство (43) й гордість (60).

Зі щойно наведеного можемо зробити такий висновок: життя християнина – це випробування і безперестанна духовна боротьба. Про важливість духовної боротьби наголошує св. ап. Павло у посланні до Ефесян: «Нам бо треба боротися не проти тіла і крові, а проти начал, проти властей, проти правителів цього світу темряви, проти духів злоби в піднебесних просторах» (Еф 6,12). В духовній боротьбі християнин випробовується, як «золото в горнилі». Про постійність спокус говорить Спаситель так: «Неможливо, щоб не з'являлися спокуси» (Лк 17,1). Спокуса є випробуванням духа людини, і боротьба з нею виявляє людині її слабкі сторони, її схильність до гріха а також її немочі. Тому важливим кроком у боротьбі зі спокусами є, перш за все, уникання їх. Небезпечним є самовільне наражання себе на спокуси для того, щоб випробувати свої сили супроти них.

Можна назвати такі засоби боротьби проти гріха і спокус: піст і молитва. Євангелист говорить про сорокаденний піст Спасителя, аби показати, що піст є такою ж зброєю проти спокус диявола, як перенасичення є джерелом для гріха. Св. Василій Великий стверджує: «Піст проганяє спокуси, намащує до побожності, є другом поміркованості і чистоти». Тобто аби результативно подолати спокусу, – потрібний піст, умиротворення тіла і почуттів.

Молитва також є невід'ємним засобом у боротьбі проти спокус, бо ж сам Христос говорить про важливість молитви: «Чувайте й моліться, щоб не ввійшли у спокусу, бо дух бадьорий, але тіло немічне» (Мт 26,41). Ап. Павло повчає: «Моліться без перерви» (1Сол 5,16). Саме молитва є духовною поживою для християнина і потужною зброєю супроти спокус.

Духовна боротьба – важлива частина людського існування. Її провадили відомі аскети і подвижники, залишивши нам у церковній спадщині безцінний скарб свого досвіду. Тож надихаймося біблійними прикладами духовної боротьби, наслідуймо подвиг відомих святих. Зодягнувшись у повну зброю Божу (пор. Еф 6,13), провадьмо безнастанну та безкомпромісну боротьбу супроти гріха, бо ж теперішнє життя – це подвиг, змагання, а майбутнє – вінець і нагорода.

Іван ІВАНЕНКО, Духовна боротьба християнина або безкомпромісність супроти гріха // СЛОВО №1 (77)